

«Το Βήμα» επαναλαμβάνει σήμερα τον διάλογο που ξεκίνησε για το λεγόμενο «Μπιγκ Μπανγκ» της Αριστεράς. Το ερώτημα καθίσταται περισσότερο επιτακτικό και επίκαιρο μετά τα αποτελέσματα των γαλλικών εκλογών. Πρέπει να αναγεννηθεί η ευρωπαϊκή Αριστερά και, αν ναι, πώς;

Σοσιαλδημοκρατία και σοσιαλμονεταρισμός

Του ΚΩΣΤΑ ΒΕΡΓΟΠΟΥΛΟΥ *

Ο ΝΙΚΟΣ Μουζέλης χαρακτηρίζει την οκταετία του ΠαΣοΚ ως «παταγώδη αποτυχία» και αποφαίνεται ότι ο «σοσιαλδημοκρατικός καπιταλισμός» αποτελεί τη «μόνη λύση» στην εποχή μας. Φοβούμαι ότι πρόκειται για «λάθος πόλεμο». Η σοσιαλδημοκρατία, που εμύσησαν άλλοτε οι μαρξιστές, στάθηκε λειτουργική στο παρελθόν όσο αναπτυσσόταν το κοινωνικό κράτος, ενώ κατά την τελευταία 20ετία βρίσκεται σε διάσταση με τους κοινωνικούς ρυθμούς. Η αποδυνάμωση αυτή συνδέεται με την εξάντληση του φορντισμού και των προτύπων της μαζικής κοινωνίας. Έτσι εξηγείται η βαθιά κρίση της σοσιαλδημοκρατίας σε χώρες όπου είχε ήδη επιτύχει: Γερμανία, Αγγλία, Σουηδία. Τα νέα σοσιαλιστικά κόμματα στη Νότιο Ευρώπη στη δεκαετία του '80 δεν ήταν και δεν θα μπορούσαν να είναι σοσιαλδημοκρατικά σε μια εποχή που καταρρέουν οι προϋποθέσεις γι' αυτό: αναδείχθηκαν απλώς τεχνοκρατικά και εκσυγχρονιστικά. Η παρελθούσα δεκαετία έθεσε θέματα όπως: ποιτική κατάκτηση της παραγωγής και του κοινωνικού ιστού, κατάρρευση των μαζικών υποδείγματων, ευελιξία, τοπικότητα, αποκέντρωση, αυτονομισμός, που λίγη σχέση έχουν με τη μεγάλη κοινωνία της σοσιαλδημοκρατίας. Το ΠαΣοΚ «απέτυχε» διότι δεν ήταν σοσιαλδημοκρατικό; ή διότι ήταν σοσιαλδημοκρατικό σε μια λάθος εποχή; Ή μήπως θα πρέπει να δεχθούμε ότι ο απολογισμός δεν είναι σε όλα τα σημεία αρνητικός;

Παρά την εν Ελλάδα αντιπαράθεση μεταξύ εκσυγχρονιστών και λαϊκιστών, η ανάλυση του GERMANI (1977) έχει δείξει ότι ο λαϊκισμός είναι η μορφή του εκσυγχρονιστικού κινήματος σε κοινωνίες με μέση ανάπτυξη. Ενώ η ευρωπαϊκή σοσιαλδημοκρατία ενσωμάτωσε τα συνδικάτα στη διαχείριση των κοινωνικών, ο νοτιοευρωπαϊκός «σοσιαλισμός» προσδιορίστηκε τελικά από τη διεθνοποίηση των οικονομικών και την ένταξη στην ευρωπαϊκή δυναμική. Ένας τέτοιος στόχος πιθανόν να αποτελεί σταθμό εκσυγχρονισμού, έστω και αν από σοσιαλιστικές πλευρές θεωρηθεί «φιάσκο». Η ανάλυση πρέπει να δείξει το τι ακριβώς έγινε και όχι το τι δεν έγινε. Οι σοσιαλιστές στη Γαλλία, την Ισπανία, την Ιταλία και την Πορτογαλία εφάρμοσαν τον μονεταρισμό με μεγαλύτερη ανταπόκριση, δογματισμό και αλλοζονεία νεοφύτων από ό,τι οι φιλέλευθεροι ομολογοί τους: ενώ οι δεύτεροι ελίχθηκαν γύρω από τη μονεταριστική πρόταση, οι πρώτοι την εφάρμοσαν ολοκληρωτικά, ως έναν εξωτερικό και αδιαπραγμάτευτο καταναγκασμό. Σήμερα πλέον, οι ευρωπαϊκές οικονομίες είναι διεθνοποιημένες, αλλά τα εξ αυτού οφέλη μετατρέπονται σε μειονεκτήματα ενώσω δίδεται προτεραιότητα στη νομισματική σύγκλιση, η οποία επιτείνει την ύφεση, την υπολειτουργία και την οργανική ανεργία. Τις συνέπειες του σοσιαλμο-

νεταριστικού θεωρήματος εισπράττουν σήμερα οι σοσιαλιστές στη Γαλλία και αλλού: εγκώμια από τους χρηματιστές και τους εισοδηματίες, αλλά βαθιά αποδοκιμασία από τον κόσμο της παραγωγής.

Την οκταετία του ΠαΣοΚ ο Μουζέλης αναγορεύει σε «ελληνικό σοσιαλιστικό πείραμα», όμως είναι προφανές ότι αυτό περιτοίει τιμή προθέσεων που ούτε το ΠαΣοΚ δεν διεκδικεί. Παρά το γενικότερο πνεύμα δημοκρατικού μεταρρυθμισμού και εκσυγχρονισμού που εκδηλώθηκε σε πολλούς τομείς, στην οικονομία εγκαταστάθηκε από το 1983 μια πολιτική όλο και περισσότερο μονεταριστική. Το 1985, ο Σάκης Καράγιωργας είχε χαρακτηρίσει την πρώτη περίοδο του ΠαΣοΚ (1981-85) σαν μια φάση «ήπιου μονεταρισμού». Πράγματι, επί υπουργίας Αρσένη επιδιώ-

χθηκε κυρίως η ανενεργοποίηση του μακροοικονομικού πλαισίου και ο έλεγχος των νομισματοπωτικών μέσων. Η δεύτερη φάση της οκταετίας (1986-89) ήταν «ορθόδοξος μονεταρισμός», αλλά με εργαλείο την πολιτική εισοδημάτων. Μια τρίτη φάση «σκληρού μονεταρισμού» έχει αρχίσει από το 1990 και συμπεριλαμβάνει, εκτός από την εισοδηματική πολιτική, την καταπολέμηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Η οικονομική πολιτική του ΠαΣοΚ αποδείχθηκε προϊόντως μονεταριστική, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η σημερινή πολιτική της ΝΔ δεν την έχει ξεπεράσει από κάθε άποψη προς την αυτή πάντα κατεύθυνση. Η ΝΔ σήμερα προσθέτει το σοκ από τη βίαιη αρνητική δημοσιονομική ώθηση, πράγμα που οριστικοποιεί τη μακροοικονομική

κατάρρευση και τις σχετικές παρενέργειες στον ιδιωτικό τομέα. Και κατά τις τρεις φάσεις, κοινός στόχος ήταν η εξωτερική προσαρμογή της ελληνικής κεφαλαιαγοράς και η ένταξη της στην ευρωπαϊκή, με πηδάλιο την πολιτική σκληρού νομισματος και υψηλών πραγματικών αποδόσεων, ώστε να εξασφαλιστούν οι καταθέσεις, οι χρηματιστές και οι τραπεζίτες, έστω κι αν με αυτόν τον τρόπο ουδόλως διασφαλίζεται η παραγωγική χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας. Η ψαλίδα των εργασιακών κόστους και των κοινωνικών παροχών ανάμεσα στην Ελλάδα και στην ΕΟΚ διευρύνθηκε στη δεκαετία του '80. Οι ελληνικές εργοδοτικές εισφορές, ενώ ήταν οι πιο χαμηλές στην Ευρώπη, μειώθηκαν ακόμη πε-

ρισσότερο, κατ' απομίμηση του παραδείγματος των γάλλων σοσιαλιστών. Η πραγματική νομισματική κυκλοφορία συρρικνώθηκε, με αποτέλεσμα τη διόγκωση του δανεισμού αφενός και της δυσπραγίας αφετέρου. Η δημοσία κατανάλωση, ενώ αυξανόταν με 7,5% τον χρόνο προ του 1981, επί ΠαΣοΚ αποδείχθηκε αισθητά πιο φιλελεύθερη από τις αντίστοιχες στην Ευρώπη κατά την αυτή περίοδο (Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία, Γερμανία, Ιρλανδία).

Τα παραπάνω επιτεύγματα, δύσκολο να πραγματοποιηθούν στη χώρα μας από δεξιές κυβερνήσεις, λόγω του ιστορικού παρελθόντος και της περιορισμένης αξιοπιστίας του παλαιού πολιτικού συστήματος, εκπληρώθηκαν σχετικά εύκολα από το ΠαΣοΚ λόγω ακριβώς των σοσιαλιστικών περγαμινών του, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει και ότι

προωθήθηκε κάποιος σοσιαλιστικός μετασχηματισμός. Ο δημοκρατικός και εκσυγχρονιστικός μεταρρυθμισμός του ΠαΣοΚ ήταν σαφώς κυρίως στα μη-οικονομικά επίπεδα: στον πολιτισμό, στην εκπαίδευση, στη νομοθεσία και στο θεσμικό πλαίσιο, στις κοινωνικές ρυθμίσεις, στην αποκέντρωση και τοπική αυτοδιοίκηση κλπ. Όμως ο μεταρρυθμισμός αυτός, ενώ είχε αποτελέσματα συγκρίσιμα με τα σοσιαλδημοκρατικά, εν τούτοις δεν οργάνωθηκε από τη βάση όπως η σοσιαλδημοκρατία, αλλά παρέμεινε δοτός και χαρισματικός από τα πάνω, κι ακόμη, επειδή επήλθε σε μια εποχή που η σοσιαλδημοκρατική σταθεροποίηση έχει κλονισθεί, οι ρυθμίσεις του δεν έχουν την αξιοπιστία των κατακτήσεων και εμφανίζονται ως αβέβαιες. Στην ουσία λοιπόν, ο πασοκικός λαϊκισμός λειτουργήσει κυρίως εκσυγχρονιστικά, προώθησε τη διεθνοποίηση και τον εξευρωπαϊσμό της ελληνικής κοινωνίας, προσέβλεπε προς τα μικρομεσαία κοινωνικά στρώματα και διέυρυνε τη λαϊκή συμμετοχή στο οικονομικό σύστημα του ελληνικού καπιταλισμού, παρά την αντισοσιαλδημοκρατική ρητορεία του και παρά τις σοσιαλδημοκρατικές φανειές «κατακτητικές» χωρίς εξασφαλισμένη εταιρεία. Φυσικά τα επιτεύγματα αυτά επέφεραν μοιραία όξυνση των οικονομικών ανισοτήτων, πράγμα που έχει λάβει ιδιαίτερα εκρηκτική ένταση και αποδιαθροωτική κοινωνική δυναμική στις μέρες μας. Ενδόσω τα επιτόκια παραμένουν υψηλότερα από την αύξηση του εθνικού προϊόντος, δε συνεχίζεται η αφαίμαξη παραγωγικού πλούτου της χώρας για υπηρεσίες μη παραγωγικές, πράγμα που θα καθυστερεί την οποιαδήποτε ανάκαμψη. Σήμερα, 15% του εθνικού προϊόντος αφαιρείται για πληρωμές τόκων προς έλληνες εισοδηματίες, αγοραστές κρατικών ομολόγων. Το φαινόμενο αυτό στις μέρες μας έχει ασφαλώς παραγίνει, αλλά οι ρίζες του ανατρέχουν στα μέσα της δεκαετίας του '80.

Εφόσον οι έλληνες «σοσιαλιστές» χρησιμοποίησαν την εμπιστοσύνη των εργαζομένων για να αποσπάσουν τις θυσίες τους, άραγε δεν θα ήταν λογικό με μια «φιλελεύθερη» κυβέρνηση όπως η σημερινή, οι ωφεληθέντες της προηγούμενης περιόδου να επιδείξουν ένα ανάλογο πνεύμα θυσίας, ευελιξία, δυναμισμό και προσαρμοστικότητα στα πλαίσια του ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου; Μπορεί το ΠαΣοΚ να απέτυχε στο ζήτημα του σοσιαλιστικού μετασχηματισμού, που πάντως δεν επεχείρησε καν, ή στις σοσιαλδημοκρατικού τύπου «κατακτήσεις», που εμφανίζονται σήμερα μετώφρες, όμως επέτυχε ασφαλώς στο να ενσωματώσει τα λαϊκά στρώματα και τον κόσμο της Αριστεράς στην προβληματική της ανασυγκρότησης του ελληνικού καπιταλισμού. Και αυτό θα ήταν άδικο να μην τον αναγνωρίσει.

Πρώτα η πολιτική και το πρόγραμμα

Του ΓΙΑΝΝΗ ΒΟΥΛΓΑΡΗ *

IG Bang. What's Left?.. Η συζήτηση για την κατάσταση της Αριστεράς συνεχίζεται ευρηματική. Πρόσφατο θέμα, η «μεγάλη εκρήξη» του Ροκάρ για την υπέρβαση του Σοσιαλιστικού κόμματος. Πολιτική πρόταση καθαρά γαλλική, συμπίπτει με άλλες ανάλογες που ουσιαστικά θέτουν το ακόλουθο γενικότερο ερώτημα: Χρειάζεται ακόμα μια σοσιαλιστική (και σοσιαλδημοκρατική) Αριστερά ή αυτή, έχοντας χάσει το κοινωνικό της υπόβαθρο και την προγραμματική της ιδιαιτερότητα, μπορεί να πρέπει να διαλυθεί σε μια ευρύτερη δημοκρατική - προοδευτική παράταξη; Είναι χρήσιμη και δυνατή μια διακριτή πολιτική ταυτότητα της ιστορικής Αριστεράς ή ο σοσιαλισμός πρέπει να διαλυθεί μέσα σε μια ευρύτερη δημοκρατική μεταρρυθμιστική πράξη; Ο προβληματισμός αυτός προσαρμόζεται ανάλογα με την υπάρχουσα διάταξη των κομμάτων. Η συνήθης αναφορά των υποστηρικτών της υπέρβασης είναι το αμερικανικό Δημοκρατικό κόμμα, το οποίο ακριβώς εκφράζει μια μεταρρυθμιστική κουλτούρα που ιστορικά δεν ανάγεται στο σοσιαλιστικό κίνημα. Πριν σχολιάσω ωστόσο το ερώτημα θεωρώ σκόπιμη μια παρατήρηση.

1. Η προφανής κρίση της Αριστεράς δεν πρέπει να αποκρύψει την ανάλογη κρίση της Δεξιάς. Η απλή επισκόπηση των εκλογικών αποτελεσμάτων στις ανεπτυγμένες δυτικές χώρες δείχνει ότι, σε αντίθεση με την προηγούμενη δεκαετία, δεν υπάρχει κάποια μονοσήμαντη τάση. Δεξιά και Αριστερά εμπλέκονται στη γενικευμένη αμυχηνία της Δύσης, η οποία μετά την κατάρρευση της Ανατολής βρέθηκε αντιμετώπιση με τον εαυτό της και τα προβλήματά της. Με μια μεγάλη όμως διαφορά: η Δεξιά μπορεί ν' αφήσει τη βάση της να παρασφραχθεί από το ρεύμα της διεθνούς αγοράς, των νέων κοινωνικών και διεθνών ανισοτήτων που δημιουργεί, του νέου ανταρτισμού που υποκινεί και του εθνικισμού που αναβιώνει. Πρόσθετο πλεονέκτημα: μέσω του εθνικισμού φαίνεται να στρατολογήει δυνάμεις από το αντίπαλο στρατόπεδο - ανακλωμένους κομμουνιστές, «πραγματιστές» πολιτικάντηδες, νεοσυντηρητικούς σοσιαλιστές ή σοσιαλίζοντες. Η Αριστερά όμως είναι υποχρεωμένη να τραβήξει κοινά κόντρα στο ρεύμα. Η κρίση της έχει βαθύτερες ρίζες και δυσκολότερη θεραπεία. Η κομμουνιστική συνιστώσα παρασύρθηκε οριστικά από την πτώση του «υπαρκτού». Η Σοσιαλιστική / Σοσιαλδημοκρατική έχασε τον μπου-

σουλά της όταν η διεθνοποίηση κατέστηρε αδύνατο τον «ρεφορμισμό σε μία μόνο χώρα» και την ταυτότητά της όταν μετά το 1989 δεν είχε πια την ευκολία να αυτοτοποθετείται μεταξύ του καπιταλισμού και του κομμουνισμού.

2. Προσφέρει λύση η μετάβαση σε μια μετα-σοσιαλιστική Αριστερά ή σε μια ευρεία δημοκρατική παράταξη; Νομίζω ότι στο ορατό τουλάχιστον μέλλον θα φτώχαινε την Αριστερά - όπως κι αν την φαντάζεται κανείς. Είναι αλήθεια ότι η Αριστερά προ-ύπρηξε του σοσιαλισμού. Αναπτύχθηκε με το αίτημα της Δημοκρατίας και της συμμετοχής των κατώτερων τάξεων στην πολιτική. Όμως στην Ευρώπη για πάνω από εκατό χρόνια Αριστερά και Σοσιαλισμός ταυτίστηκαν: κοινή τους βάση το εργατικό κίνημα και το κοινωνικό πρόβλημα που δημιουργήσε η εκβιομηχάνιση, ενώ στις περισσότερες χώρες θεωρητικός συνδετικός κρίκος υπήρξε ο μαρξισμός. Όποια κρίση κι αν περνάει, παραμένει γεγονός ότι η Αριστερά έπλεσε κατά μεγάλο μέρος την πολιτική, κοινωνική, ιδεολογική φυσιογνωμία της Ευρώπης - την ιδιαιτερότητά της. Η εύκολη αναγγελία του τέλους αυτής της ιστορικής παράδοσης και η διάχυση σε μια προοδευτική παράταξη θα σημάνουν - το πιθανότερο - τη διασπάλισή της, την επίταση της σύγκρουσης και την κρίση της ίδιας της ευρωπαϊκής φυσιογνωμίας. Το ρίσκο θα ήταν επιβεβλημένο αν ο πυρήνας του σοσιαλιστικού αιτήματος ανήκε στο παρελθόν. Όμως η κοινωνική δικαιοσύνη, η πολιτική παρέμβαση στις παραγωγικές σχέσεις και στην αγορά και η αλληλέγγυα δόμηση των ανθρώπινων σχέσεων διατηρούν ακεραία την αξία τους, καθώς μάλιστα ζοφερό προβλέπεται το μέλλον για ολόκληρα κοινωνικά στρώματα και τμήματα του πλανήτη.

Από την άλλη, η ιστορική Αριστερά εξέφραζε κι εκφράζει ένα μόνο μέρος των αιτημάτων χειραφέτησης. Οι μεγάλες προκλήσεις της οικολογίας, του φεμινισμού, η ίδια η θεωρητικοποίηση του κοινωνικού κράτους, αναπτύχθηκαν εκτός (και συνήθως κατά) της ιστορικής Αριστεράς. Αυτό δεν σημαίνει ωστόσο ότι όλοι μπορεί να συνυπάρχουν σ' ένα ενιαίο, έστω χάλιαρο, οργανωτικό σχήμα. Στις σημερινές συνθήκες το σύνολο θα ήταν, πολιτικά και προγραμματικά, κατώτερο από τα μέρη. Θα επρόκειτο περισσότερο για ένα εκλογικό

μόρφωμα που θα συνέβαλλε στον εκφυλισμό της δημοκρατίας σε πολιτική - τηλεοπτική ολιγαρχία. Αντίθετα, η διατήρηση και ισχυροποίηση των επιμέρους ταυτοτήτων καθιστά πιθανότερη και παραγωγικότερη τη συμπίεση σ' ένα μεταρρυθμιστικό ρεύμα.

3. Η αναγέννηση της ιστορικής Αριστεράς μπορεί να γίνει στο πλαίσιο της σοσιαλιστικής φυσιογνωμίας και αφορά κυρίως το θεμελιώδη πρόγραμμά της. Ένα μέρος της ανάλυσης του Ροκάρ κινείται σ' αυτό το επίπεδο - και εδώ νομίζω ότι η κριτική του Κ. Τσουκαλά ήταν ισοπεδωτική. Οι προβληματικές π.χ. για την ανακατανομή της εργασίας και την αναμόρφωση των περιόδων ζωής του ανθρώπου στις σύγχρονες κοινωνίες, που ο Ροκάρ δανείζεται από τους Τουρέν, Γκορτς κ.ά., είναι γόνιμες, είτε συμφωνεί κανείς είτε διαφωνεί.

Πιστεύω ότι ένα από τα προβλήματα του σοσιαλιστικού ανανεωτικού λόγου βρίσκεται στην αδυναμία του να γεμίσει με στοιχειώδη επάρκεια το κενό μεταξύ γενικών αξιών της Αριστεράς (οι οποίες εν τούτοις εξακολουθούν να δημιουργούν ταυτίσεις για ευρύτατα στρώματα) και της συγκεκριμένης πολιτικής πράξης. Στο κενό αυτό υπάρχουν παρατακτικά «ιδέες», «στόχοι», ενώ λείπει η συνεκτική ανάλυση που θα εννοποιεί κανοντας πειστικές τις προτάσεις: κάτι που στο παρελθόν εξασφάλιζε ο μαρξισμός και αργότερα ο τεχνοκρατικός εξελικτισμός της σοσιαλδημοκρατίας. Δεν υπονοώ ασφαλιώς ένα νέο Συνολικό Σχέδιο, μια και μόνη κοινωνική θεωρία. Αναρωτιέμαι απλώς αν ο προγραμματικός κατακερματισμός εξηγείται μόνο με την κοινωνική πολυπλοκότητα, την εθνική περιχαράκωση των τμημάτων της Αριστεράς, ή αν δεν βαρύνει η ακύλωση και η εμμονή σε ξεπερασμένες έννοιες που εμποδίζουν τη συστηματική επεξεργασία του νέου, το οποίο θα μπορούσε να αποκτήσει μεγαλύτερη συνοχή από αυτήν που σήμερα παρουσιάζει.

Στην αιτιόδοξη αυτή εκδοχή το ζήτημα δεν είναι αλληλέπληλες προτάσεις κομματικών ανασυντάξεων όσο συστηματική προσπάθεια προγραμματικής ανανέωσης και σύνθεσης. Εν τω μεταξύ η φονταμενταλιστική εμμονή στις αξίες της ελευθερίας και της αλληλεγγύης του δημοκρατικού σοσιαλισμού είναι ίσως η καλύτερη πυξίδα για την Αριστερά.

* Ο κ. Γιάννης Βουλγαρής είναι πολιτειολόγος.

* Ο κ. Κώστας Βεργόπουλος είναι καθηγητής του Πάντειου Πανεπιστημίου

Ναι, η Αριστερά χρειάζεται μια «μεγάλη έκρηξη»

Του ΜΙΧΑΗΛ ΣΠΟΥΡΔΑΛΑΚΗ*

ΝΑΙ, η Αριστερά χρειάζεται μια «μεγάλη έκρηξη». Μια έκρηξη που θα ήταν ικανή να μεταμορφώσει τη μελαγχολική εικόνα που παρουσιάζει σήμερα. Δεκαπέντε χρόνια μετά τη νεο-φιλελεύθερη επανάσταση και τέσσερα χρόνια μετά το αλησμόνητο 1989, που οι κραυγές θριάμβου για τη νίκη του καπιταλισμού, για το «τέλος της ιστορίας», για τον θάνατο του σοσιαλισμού αρχίζουν να κοπάζουν, η Αριστερά και τα σοσιαλιστικά κόμματα συνειδητοποιούν την ανάγκη ανασυγκρότησης και επαναπροσδιορισμού των στόχων και των οραμάτων τους. Η αποτυχία του νεο-φιλελευθερισμού ακόμη και στα ζητήματα που είχαν αποτελέσει την αιχμή του πολιτικού του λόγου (λιγότερο κράτος και δημοσιονομική ευταξία) κάνει αυτό το καθήκον ιδιαίτερα επιτακτικό.

Ναι, λοιπόν, η Αριστερά χρειάζεται μια «μεγάλη έκρηξη». Μια «έκρηξη» καινοτόμο, που δεν θα αποτελεί το αναμύσημα ή έστω μια καλύτερη έκδοση των νεο-φιλελεύθερων προταγμάτων. Αλλά μια «έκρηξη» που θα είναι ικανή να εμπνεύσει και να ανατρέψει το μελαγχολικό τοπίο της κοινωνίας και του πλανήτη μας. Κάτι όμως που, όπως πολύ εύστοχα έδειξε ο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς σε προηγούμενη παρέμβασή του από αυτές εδώ τις στήλες, η Ροκάρδεια «μεγάλη έκρηξη» δεν είναι σε θέση να επιτύχει. Παρά ταύτα, ορθά επισημαίνει την ανάγκη για ιδεολογική, πολιτική, πολιτισμική και οργανωτική ανανέωση. Η τελευταία αυτή διάσταση, όμως, η οργανωτική, ακόμη και όταν δεν παραλείπεται, σπανίως αναλύεται.

Η ιστορία των σοσιαλιστικών κομμάτων, ως προς αυτό το σημείο, είναι ιδιαίτερα διδακτική. Η συγκρότησή τους, η οποία έλαβε χώρα την περίοδο των μεγάλων κοινωνικών κινητοποιήσεων για τη διεύρυνση της δημοκρατίας, συνοδεύτηκε και από την ανάδειξη νέων οργανωτικών δομών και σχέσεων, οι οποίες όχι μόνο έκαναν την προσπάθειά τους αποτελεσματικότερη αλλά αποτέλεσαν και πρότυπο πολιτικής οργάνωσης και έκφρασης ολόκληρης της κοινωνίας. Το κόμμα μαζών ήταν η μεγάλη (πολιτική) ανακάλυψη των σοσιαλιστών. Το κομματικό αυτό μοντέλο, που αντιστοιχούσε στον κοινωνικό καταμερισμό εργασίας της εποχής, είχε την ικανότητα να συναρθώνει (κυρίως) τα αιτήματα των εργαζομένων που προέκυπταν από τις αντιφάσεις αυτού του καταμερισμού εργασίας και ταυτόχρονα αποτελούσε το μοντέλο - όραμα μιας άλλης, εναλλακτικής οργάνωσης των πολιτών. Παράλληλα δημιουργούσε την πεποίθηση πως οι προτεινόμενες σοσιαλιστικές πολιτικές της εποχής δεν αποτελούσαν απλώς το ευχολόγιο μιας ηγεσίας αλλά ρεαλιστικά κοινωνικά οράματα. Ήταν το (σοσιαλιστικό) κόμμα μαζών που κατάφερε, αν και όχι πάντα με

την ίδια διορατικότητα και αποτελεσματικότητα, να γίνεται το πεδίο των αναγκαίων κοινωνικών συμμαχιών που εξασφάλιζαν την απαραίτητη κινητοποίηση και αυτοπεποίθηση για την πραγμάτωση των σοσιαλιστικών στόχων και αιτημάτων.

Ο νέος διεθνής καταμερισμός εργασίας που επεβλήθη ως το «αναπόφευκτο» (;) αποτέλεσε στις αντιφάσεις και τα όρια του μεταπολεμικού καθεστώτος συσσώρευσης, το τέλος των κοινωνικών συμβολαίων και των πολιτικών πλήρων απασχόλησης, αλλά, κυρίως, η ανάδειξη νέων αντιφάσεων και

σε πεδίο για τον προσδιορισμό, τη ζύμωση και τη σύνθεση των νέων αιτημάτων που αναδεικνύουν τα σύγχρονα κοινωνικά κινήματα. Ακόμη, τότε μόνο, η (οργανωτικά) ανανεωμένη Αριστερά και πιο συγκεκριμένα τα σοσιαλιστικά κόμματα θα απεδείκνυναν καθημερινά πως ο πολιτικός τους λόγος και πρακτική επιδιώκει να βρει τη λεπτή ισορροπία μεταξύ κυβερνητικής εξουσίας και αποτελεσματικότητας από τη μια και κοινωνικής κίνησης από την άλλη. Και πως αυτή η ισορροπία δεν έχει να κάνει απλώς με το φτιασίδιμα του «image» τους ούτε φυσικά με κάποιον

Αν τα σοσιαλιστικά κόμματα δεν θέλουν να παραμείνει η «μεγάλη έκρηξη» της Αριστεράς μία ακόμη άσκηση επί χάρτου, δεν μπορεί παρά να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις πραγματοποίησής της, οι οποίες θα υπάρξουν μόνο μετά από την οργανωτική τους «έκρηξη»

αιτημάτων, που δεν μπορεί να αναχθούν στην αντίθεση κεφαλαίου - εργασίας και που στηρίζονται σε νέες μετα-υλιστικές αξίες και προτεραιότητες, οδήγησαν σε κρίση εκπροσώπησης και σε οργανωτική κρίση των σοσιαλιστικών κομμάτων. Οι εσωκομματικές δομές των κομμάτων αυτών, δέσμιες των πολιτικών, ιδεολογικών και πολιτισμικών αξιών μιας άλλης εποχής, αποδεικνύονται ανίκανες να εκφράσουν τα νέα δεδομένα και κατ' ουσίαν εμποδίζουν τα κόμματα αυτά να ανταποκριθούν στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν. Έτσι, η πολιτική ενέργεια των πολιτών, που πηγάζει από τις νέες υλικές και ιδεολογικές συνιστώσες του νέου καταμερισμού εργασίας και τις νέες μετα-υλιστικές αξίες, δεν μπορεί πλέον να απορροφηθεί από οργανωτικές δομές που δημιουργήθηκαν κυρίως την περίοδο του Μεσοπολέμου.

Η ανάγκη για οργανωτική ανανέωση της Αριστεράς δεν έχει όμως μόνο στενά οργανωτικές στοχεύσεις. Δεν αποτελεί απλώς μία ακόμη διάσταση της «μεγάλης έκρηξης». Η οργανωτική ανανέωση στην Αριστερά αποτελεί την εκ των ουκ άνευ προϋπόθεση για να μη συνεχίσει τα μετέωρα και αδιέξοδα δειγμάτια της. Η Αριστερά λοιπόν όπως και στο παρελθόν θα πρέπει να εφεύρει ένα νέο οργανωτικό σχήμα. Το ζητούμενο νέο αυτό σχήμα της Αριστεράς, πέρα από την ικανότητά του να εντοπίζει τα λάθη, τις πολιτικές και ιδεολογικές υστερήσεις που την οδηγούν στο μαρasmus της, δεν μπορεί παρά να κινείται στην κατεύθυνση του οργανωτικού της συγχρονισμού με τις απαιτήσεις του σημερινού καταμερισμού εργασίας. Τότε μόνο το νέο αυτό μοντέλο κομματικής οργάνωσης θα μπορούσε να αναδειχθεί

ελγικό για την εκλογική τους επιδίωξη αλλά κυρίως με τη διατήρηση και διεύρυνση της δημοκρατίας.

Η (οργανωτική) «μεγάλη έκρηξη» των σοσιαλιστικών κομμάτων θα εγγυάται εκείνες τις δομές που δίνουν τη δυνατότητα σύνθεσης των αξιών που διέπουν την ιστορική τους συνείδηση (ελευθερία, δικαιοσύνη, αλληλεγγύη) και που έλκουν την καταγωγή τους στις αντιφάσεις των διαδικασιών παραγωγής και διανομής με τα νέα αιτήματα που έχουν προκύψει από τα αιτήματα για επαναπροσδιορισμό των σχέσεων ανθρώπου - φύσης καθώς και τη ριζική αναθεώρηση των σχέσεων των δύο φύλων. Κατ' αυτόν τον τρόπο η «μεγάλη έκρηξη» της Αριστεράς θα περιλαμβάνει και τις οργανωτικές προϋποθέσεις ώστε να μπορέσει να ξεφύγει από τη μονότονη, και άνευ αντικρίματος, απλή αναφορά στα αιτήματα της οικολογίας - της κατά τον Duvenger «μόνης καινούργιας ιδεολογίας που παρήγαγε η Δύση τα τελευταία χρόνια» - ή από την περιοδική εκδήλωση συμπάθειας στη φεμινιστική κριτική και αιτήματα.

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως σε αυτό το δύσκολο εγχείρημα των σοσιαλιστικών κομμάτων σημαντικό ρόλο θα παίξει και η διανοήση. Γι' αυτό η υπ' αυτή την προβληματική οργανωτική «μεγάλη έκρηξη» της Αριστεράς θα στεγάσει διανοουμενικούς, οι οποίοι σε αντίθεση με το πρόσφατο παρελθόν δεν εμπλέκονται και πολύ περισσότερο δεν ενσωματώνονται στους μηχανισμούς και τις λειτουργίες του κράτους. Λειτουργίες που τους θέλουν παραγωγούς γνώσης προς αγοράία χρήση, διαχειριστές ανθρώπων και εν τέλει συντελεστές στην επιχείρηση ελέγχου του συμβολικού και φαντασιακού χώρου των πολιτών. Αντι-

θέτως στην «εκρηκτική» αυτή οπτική θα πρέπει να συγκροτούν την αιχμή για την προβολή χειραφετικού εναλλακτικού λόγου.

Οργανωτική «μεγάλη έκρηξη» των σοσιαλιστικών κομμάτων θα πρέπει να αφήσει πίσω της την παράδοση της επαγγελματικής και χωρικής οργάνωσης καθώς και τις γραφειοκρατικές δομές που αυτή γέννησε. Αντίθετα ο προβληματισμός τους θα δημιουργεί δομές και σχέσεις που εγγυώνται τη συνεχώς διευρυνόμενη συμμετοχή των πολιτών. Με αυτόν τον τρόπο τα σοσιαλιστικά κόμματα θα αποδεικνύουν και πρακτικά ότι αποτελούν πεδίο σύνθεσης απόψεων και αιτημάτων όλων των κοινωνικών υποκειμένων που από διαφορετικές αφητηρίες επιδιώκουν την εναλλακτική οργάνωση της κοινωνίας. Έτσι τα σοσιαλιστικά κόμματα δεν θα αναδειχθούν μόνο σε τόπο συγκρότησης των αναγκαίων συμμαχιών για τη διεύρυνση της δημοκρατίας αλλά θα προβάλλουν ως το πρότυπο της κοινωνίας και της διακυβέρνησης που οραματίζονται.

Τέλος, και αυτό αφορά κυρίως τα σοσιαλιστικά κόμματα στην Κοινότητα, μια εκ δέθρων οργανωτική αναδιάρθρωσή τους αποτελεί την προϋπόθεση για το ξεπέρασμα των ιστορικών περιορισμών στη δράση τους. Τα σοσιαλιστικά κόμματα συγκροτήθηκαν για να οργανώσουν και να εκφράσουν πολιτικά τα αιτήματα των κοινωνικών τάξεων και στρωμάτων σε εθνικό επίπεδο. Μάλιστα παρά την περί διεθνισμού οριοθερία τους η πολιτική τους πρακτική σπανίως ξεπέρασε τον εθνικό τους ορίζοντα. Σήμερα, τόσο η γενικευμένη οικολογική καταστροφή και η ενοποίηση των αγορών όσο και η πορεία προς την ευρωπαϊκή ενοποίηση απαιτούν πολιτικές αλλά και οργανωτικές δομές με διεθνή οπτική.

Αν λοιπόν τα σοσιαλιστικά κόμματα δεν θέλουν να παραμείνει η «μεγάλη έκρηξη» της Αριστεράς μία ακόμη άσκηση επί χάρτου, δεν μπορεί παρά να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις πραγματοποίησής της, οι οποίες θα υπάρξουν μόνο μετά από την οργανωτική τους «έκρηξη». Τα πολιτικά κόμματα αποτελούν τους κατ' εξοχήν βολонταριστικούς θεσμούς του πολιτικού συστήματος και κατ' συνέπεια έχουν τη δυνατότητα, αν και όχι πάντα εύκολα, να επαναπροσδιορίσουν τους οργανωτικούς τους στόχους. Τα σοσιαλιστικά κόμματα δεν αποτελούν εξαιρεση στον κανόνα και σύμφωνα τουλάχιστον με την παραπάνω λογική δεν έχουν την πολυτέλεια να αναβάλουν τη ριζική ανανεωμένη οργανωτική τους συγκρότηση. Σε αντίθετη περίπτωση η οποία «έκρηξη» όχι μόνο «μεγάλη» δεν θα είναι αλλά θα καταδικάζει την Αριστερά στον μαρasmus και την κοινωνία στη βαρβαρότητα.

* Ο κ. Μ. Σπυρδαλάκης είναι επίκουρος καθηγητής στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΣΗΜΕΡΑ ΖΩΝΤΑΝΕΨΤΕ ΕΝΑ ΜΥΘΟ ΜΕ ΜΙΑ ΓΕΥΣΗ

Χρώμα λαμπερό λευκό, σαν τη διαύγεια του κρητικού ήλιου. Άρωμα που θυμίζει λευκά άνθη και φρέσκα φρούτα.

Ο Κρητικός Τοπικός Οίνος Μπουτάρη, καρπός της εκλεκτής τοπικής ποικιλίας Βηλάνα, αναβλύζει τη δροσιά της Κρήτης.

Κρασί αρωματικό, με γεύση απαλή και ισορροπημένη, που διανύει τους αιώνες ακολουθώντας το μίτο της Αριάδνης και ζωντανεύει την εποχή του μύθου, τη Μινωική Κρήτη. Την εποχή που γέννησε ένα μεγαλειώδη πολιτισμό και καλλιέργησε μια οινολογική παράδοση αιώνων.

ΚΡΗΤΙΚΟΣ ΟΙΝΟΣ
BOUTARI 1992
BOUTARI CLASSICS

ΟΙ ΜΥΘΟΙ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ
ΖΩΝΤΑΝΕΥΟΥΝ ΣΤΗ ΓΕΥΣΗ ΤΟΥ